

БЕЛАРУСКІ ФАЛЬКЛОР ЯК СРОДАК АСЭНСАВАННЯ БЕЛАРУСКАЙ КЛАСІЧНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Адной з найважнейшых рысаў сучаснай літаратуры розных краін свету з'яўляецца інтэртэкстуальнасць. Творы розных пісьменнікаў насычаны прамымі цытатамі з класічнай літаратурнай спадчыны або ўскоснымі алузіямі. Такая з'ява зараз выклікае супярэчлівыя водгукі ў чытатой і крытыкаў і, відавочна, аб'ектыўную ацэнку атрыманае пры змене некалькіх пакаленняў чытачоў і пісьменнікаў.

На нашу думку, гэтая ацэнка будзе набліжана да той, якую В. П. Рагойша ў «Паэтычным слоўніку» дае тэрміну «рэдкае рыфма»: «Дарэчна ўжытая рэдкае рыфма стварае свежыя, цікавыя вобразы, а злоўжыванне такімі рыфмамі прыводзіць да пустога славеснага жангліравання» [2, с. 333].

Цытата, якую чытач пазнае, заўсёды выклікае прыемныя эмоцыі: гонар уласнай начытанасцю ці проста эстэтычнае задавальненне, смех. Але, на жаль, гэтае веданне далёка не заўсёды спрыяе больш глыбіннаму разуменню псіхалогіі герояў, матывацыі іх учынкаў.

Для беларускай літаратуры цытаванне айчыннай і замежнай класікі заўсёды было малахарактэрна, чаго нельга сказаць пра творы беларускага традыцыйнага фальклору. Літаратура першай трэці XX ст. была асабліва зарыентавана на абрадава-песенную народную спадчыну, што, безумоўна, спрыяла стварэнню сапраўдных літаратурных шэдэўраў.

У жанравым архіве вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору пры кафедры тэорыі літаратуры філалагічнага факультэта БДУ, а таксама ў розных зборніках беларускай вясельнай паэзіі можна сустрэць шмат варыянтаў наступнай песні:

*З'езджала Манечка са двара –
Бярозе вярхушачку сарвала.
Стой, мая бяроза, без верху,
Жыві, мая мамка, без мяне!*

(Запісана Крывіцкай С. ад Казаковай В. С. у в. Стасева Ліёзненскага раёна Віцебскай вобласці ў 1986 г.).

Перад ад'ездам ў хату жаніха нявеста мусіла зламаць галінку ў двары бацькоў і ўрачыста аб'явіць: «Жывіце без мяне. Так трэба». Але нявесце страшна, яна плача, і таму гэтыя словы за яе гаворыць народ [3, с. 181].

Вобраз дрэва з адламаным верхам у беларускай класічнай літаратуры нам знаёмы. На апошніх старонках аповесці «У палескай глушы» трылогіі Якуба Коласа «на ростанях» Лабановіч садзіць на школьным двары грушу на ўспамін пра Ядвісію. А Ядвісія ўначы перад ад'ездам ламае верхавіну маладога дрэўца.

Біёграфы Якуба Коласа высветлілі, што жанчына, якая стала прататыпам Ядвісі, у свой час кінула маладога настаўніка з прычыны ўласных саслоўных забабонаў – нешляхетнага паходжання жаніха.

У аповесці Ядвіся не проста ламае верхавіну грушы. Ведаючы традыцыю, паненка хоча пасмяяцца з Лабановіча («жыві тут без мяне»), але гэтым жа сваім учынкам прызнае, што настаўнік быў для яе самым блізкім чалавекам у Цельшыне, адзіным, з кім ёй шкада развітвацца. Як вядома са зместу аповесці, Ядвісі зусім не шкада развітвацца з родным бацькам, жорсткасць якога прывяла да заўчаснай смерці маці.

Некаторыя сучасныя крытыкі і чытачы негатыўна ацэньваюць звязанасць беларускай літаратуры з сялянскім побытам, патрыярхальнымі традыцыямі, фальклорам. Але прыведзены намі прыклад сведчыць аб тым, што «літаратура з фальклору» можа не саступаць у інтэлектуальнасці «літаратуры з літаратуры».

Літаратура

1. Жанравы архіў вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага фальклору пры кафедры тэорыі літаратуры філалагічнага факультэта БДУ.
2. Рагойша В. П. Паэтычны слоўнік. Мінск, 2004.
3. Фядосік А. С. Функцыянальнасць і семантыка абрадаў, жанравыя і мастацкія своеасаблівасці паэзіі асноўных этапаў вяселля // Сямейна-абрадавая паэзія. Народны тэатр / рэдкал.: К. П. Кабашнікаў [і інш.]. Мінск, 2001. С. 106 – 272. (Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка; Кн. 3).